

PRINCIPII DE APLICARE A REFORMELOR INSTITUȚIONALE

*Constantin AGAFIȚĂ,
doctorand IEFS*

Abstract. Countries that recently gain its independence lack of a clear capacity to adapt to new circumstances by fostering beneficial institutional changes. The purpose of this paper is to explain the concepts of an appropriate institutional framework and target priorities to see how institutional reform can facilitate the process of growth and development.

Globalizarea a luat avânt în anii 1960 atunci când întreprinderile în căutare de piețe mai mari și-au extins interesele lor dincolo de frontierele naționale. Patru evenimente majore au definit și consolidat acest proces:

- expansiunea activităților economice în afara statului național;
- liberalizarea comerțului internațional;
- importanța crescândă a fluxurilor financiare internaționale; și
- dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor.

Aceste evoluții au remodelat aproape complet sistemul economic mondial.

Cu toate acestea, în timp ce deschide noi perspective de creștere economică pe o scară globală, economia mondială nouă prezintă provocări descurajatoare pentru țările slab dezvoltate. Într-adevăr, cu o cotămică extrem de mică din comerțul mondial, cu fluxuri de investiții directe modeste, Republica Moldova este limitată la periferiile globalizării. Aceste provocări trebuie să fie primite cu acțiuni riguroase, în special reforme structurale și instituționale, pentru a permite țării să profite pe deplin de avantajele globalizării în timp ce minimizează riscurile. Crearea unui mediu economic care să încurajeze creșterea și extinderea de întreprinderi eficiente solicită o redefinire a rolului și funcțiilor statului, societății civile, sectorului privat, și a organizațiilor regionale.

Redefinirea rolului statului. Până de curând, domeniul de aplicare de către stat a activităților nu a avut definite anumite limite. În plus, față de funcțiile sale suverane (de exemplu, securitate, justiție, educație și sănătate), acesta a fost implicat în viața economică, prin control direct asupra producției și distribuției a multor bunuri și

servicii. În unele țări, statul de asemenea a fost responsabil pentru gestionarea instituțiilor financiare, precum și controlul fluxurilor comerciale și de capital între economia națională și restul lumii.

Acest sistem intervenționist, care a fost justificat în diverse moduri, în cele din urmă a eșuat și nu a permis nici unei inițiative private să se dezvolte. Un cadru restrictiv de reglementare a inițiativei private a limitat activitățile economice, înăbușind apariția unei clase antreprenoriale adevărate. În plus, capitalul străin rar, care a curs în țară a fost condiționat de investitori cudrepturi de monopol și protecție împotriva concurenței.

Anume de acest cadru de reglementare restrictiv Republica Moldova trebuie să se elibereze dacă dorește să își atingă adevăratul potențial în economia mondială. Pentru ca acest lucru să se întâmple, acțiunile guvernamentale trebuie să se concentreze pe următoarele domenii.

Stabilizarea situației macroeconomice. Acest lucru este esențial dacă Moldova dorește să devină competitivă în economia globalizată. Ratele ridicate ale inflației, cheltuielile neproductive, dezechilibrele fiscale și ale balanței de plăți deficitare trebuie să fie incluse. Doar atunci statul va fi în stare să aloce mai multe resurse pentru construcția infrastructurii adecvate (cum ar fi drumurile, porturile și aeroporturile, energie electrică, și apă), consolidarea bazelor de dezvoltare pe termen lung (cum ar fi educația, sănătatea, și mediul), precum și lupta împotriva sărăciei și a exclușunii. Criza economică financiară a afectat extrem de puternic Republica Moldova și, probabil, efectele depline încă nu au fost simțite. Stimulentele monetare sau fiscale nu apar tocmai fezabile în viitorul imediat fie din cauza deficitului bugetar fie din cauza lagurilor temporale necesare ca acestea să aibă efect. Aceste stimulente vor putea avea doar efecte de scurtă durată și nu sunt suficiente pentru o relansare economică adevărată dacă actualele deficiente structurale nu sunt combătute. Reformele instituționale consistente ar putea suplini aceste lacune: marea parte a lor nu aduc "prejudicii" bugetului public și pot aduce efecte benefice de durată atât pentru companii cât și pentru consumatori.

Reducerea dimensiunii sectorului public. Statul trebuie să se retragă din sectorul comercial și să dedice mai mult timp și resurse pentru furnizarea de servicii publice esențiale. Instrumentul pentru aceasta este privatizarea întreprinderilor publice ineficiente. Sectorul privat este mult mai bine echipat decât guvernul pentru a gestiona activități comerciale în mod eficient, deoarece aparatul de luare a deciziilor este mai puțin greoi și capacitatea acestuia de a se adapta la schimbările din mediul este mai mare.

Reformele în acest domeniu trebuie să fie ghidate de dorința de a liberaliza activitățile economice și de a promova afacerile libere. Prin urmare, statul trebuie să încurajeze o concurență sănătoasă între întreprinderi eliminând mecanismele economice care conferă o poziție dominantă a unei firme sau agent economic.

Un cadru ce ar permite forțelor de piață determinarea prețurilor trebuie să fie instituit. Un astfel de cadru ar încuraja concurența între întreprinderi și suprima distorsiunile inerente în orice sistem de prețuri administrate. Pe plan extern, statul are nevoie să liberalizeze comerțul exterior și a tranzacțiilor de schimb pentru a atrage investiții străine.

Buna guvernare. Țările trebuie să se concentreze pe următoarele aspecte:

Transparența de guvern. Cetățenii trebuie să fie informați cu privire la deciziile statului și justificarea lor.

Simplitatea procedurilor. Fie că în materie fiscală, de investiții, sau alte zone, procedurile administrative trebuie să fie cât mai simple posibil, cu numărul de participanți redus la minimum.

Responsabilitatea. Funcționarii publici trebuie să fie trași la răspundere și, dacă este necesar, sancționați pentru infracțiuni.

Lupta împotriva corupției. Eradicarea acestui flagel este absolut necesar pentru promovarea unei concurențe sănătoase, eliminând suprataxele, precum și consolidarea eficienței de management economic.

Libertatea individuală și exprimarea colectivă. O presă liberă și responsabilă, în special, este un pilon important al democrației.

Independența sistemului juridic. Sistemul juridic trebuie să fie liber de presiune și de intervenție din partea forțelor politice sau orice altă organizație, pentru a se asigura că deciziile sale sunt independente și imparțiale.

Rolul societății civile. Rolul societății civile a crescut în mod remarcabil în ultimii ani. Societatea devine tot mai organizată și colaborează eficient cu societatea civilă din alte țări. Cooperarea cu instituții, cum ar fi Federația Internațională a Drepturilor Omului este un bun exemplu de funcționare a acestui fenomen. În multe state, societatea civilă joacă un rol dublu. În primul rând, ca un purtător de cuvânt pentru democrație, fiind adversarul principal al puterii de stat, limitator de abateri de la buna guvernare și care acționează ca un regulator a scenei politice. În țările dezvoltate, societatea civilă este tot mai vizibilă ca un negociator credibil între oameni și puterile publice.

În ciuda eficienței sale globale, economia de piață poate genera externalități negative sociale și de mediu. Societatea civilă, reprezentată de către asociațiile de consumatori și organizații neguvernamentale, servește ca un gardian asupra exceselor de piață și pentru a proteja împotriva abuzurilor de mediu, prin creșterea gradului de conștientizare publică a problemelor ecologice, de exemplu, eliminarea deșeurilor toxice.

Societatea civilă are de asemenea un rol important de jucat în facilitarea intrării țării în economia globală. Fiind aproape de oameni și preocupările lor, acesta este forumul potrivit pentru sensibilizarea cu privire la provocările globalizării și pentru modificările necesare în gândire. Prin urmare, este important ca societatea civilă să fie pe deplin implicată în definirea strategiilor de creștere, a cărei succes depinde în mare măsură pe sprijinul popular.

În cele din urmă, societatea civilă poate juca, de asemenea, un rol important în promovarea de mobilizare a economiilor prin intermediul instituțiilor descentralizate financiare și, în general, contribuind la combaterea sărăciei.

Sectorul privat. În contextul globalizării, sectorul privat este motorul principal de creștere. Respectiv, operațiunile sale trebuie să fie libere de procedurile complicate de reglementare (birocratice) care ar putea încetini expansiunea.

Pentru a se dezvolta pe deplin de la oferta globalizării, sectorul privat are nevoie de înaltă calitate, resurse umane și capacități manageriale. Sectorul în sine trebuie să își asume o anumită responsabilitate pentru educație și formare a forței de muncă, care să permită lucrătorilor să profite de potențialul oferit de noile tehnologii informaționale și de comunicare și de a beneficia de relocalizare a întreprinderilor industriale și de servicii.

Pentru a înflori, cu toate acestea, sectorul privat, de asemenea, trebuie să fie sprijinit de instituții bancare sănătoase și de sectorul financiar într-un context instituțional liberalizat. În special, politica de creditare trebuie să fie gestionată în mod flexibil și să fie ferm orientată spre combaterea inflației. Ratele de schimb și a dobânzii trebuie să fie, de asemenea, cât mai posibil realiste, reflectând variațiile ciclice interne de pe piața internațională.

Succesul unei politici monetare credibile depinde în mod crucial de băncile comerciale care sunt în întregime independente de presiunile politice. În plus, datorită

rolului important în colectarea de economii și de finanțare a activității economice, operațiunile băncilor trebuie să fie susținute de un cadru de reglementare sigur care îndeplinește următoarele trei criterii:

- libertatea de acțiune, care exclude orice intervenție de către puterile politice în distribuția de credit;
- stabilirea unui cadru pentru dialogul dintre autorități și business pentru a asigura o revizuire continuă a obstacolelor în calea businessului și a politicilor economice sectoriale sau naționale;
- dezvoltarea și respectarea standardelor prudențiale comparabile cu cele utilizate la nivel internațional; și
- instituirea unui comitet de supraveghere bancară în mod special responsabil de monitorizarea strictă în conformitate cu metodele aprobate de management bancar.

Piața financiară joacă un alt rol important în economia mondială. Orice țară care dorește să fie parte a acestei economii trebuie să aibă un sector financiar solid și credibil, capabil de a exploata economiile și a oferi posibilitatea de a diversifica portofoliile de afaceri.

Dezvoltarea de micro-finanțare este un alt aspect important al rolului sectorului privat. În plus față de finanțarea afacerilor micro și întreprinderile mici și mijlocii care nu au acces la sectorul financiar tradițional, instituțiile descentralizate financiare sunt un motor puternic de creștere economică și ocuparea forței de muncă, precum și un vehicul de integrare socială. Ele sunt un instrument important în combaterea sărăcirii oamenilor care ar putea fi astfel excluși de la efectele benefice ale globalizării în perioada efectelor negative ale acesteia. Prin urmare, sectorul de microfinanțare trebuie să fie consolidat și mai bine organizat, pentru a se angaja un număr maxim de agenți economici și să contribuie la extinderea piețelor. Pentru a stabili eficiența și credibilitatea, sectorul de microfinanțare, cum ar fi sistemul bancar, va trebui să fie monitorizate de către structurile de control dotate corespunzător.

Integrare regională. După cum o arată prin formarea, în ultimii ani, a mai multe de grupări regionale de țări (cum ar fi Piața comună a Rusiei, Belarusului și Kazahstanului; Acordul Nord-American de Liber Schimb; Mercosur [Piața Comună din Sud, care cuprinde Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Paraguay, Uruguay]; și Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est), integrarea regională nu este incompatibilă cu globalizarea. De fapt, înființarea de zone economice regionale în care țările (pentru istorie, geografice, cultură, economie, politică sau alte motive) încearcă să creeze o zonă de stabilitate, creștere economică sau de solidaritate a avut adesea un rol esențial în facilitarea drumului spre o integrare la nivel mondial. Pentru Republica Moldova, care are piețele mici, infrastructura de bază slabă, și insuficiență de resurse financiare, integrarea regională poate accelera de fapt globalizarea. Beneficiile integrării regionale includ oportunități pentru economii de scară și a proceselor de producție raționalizate, care vor dezvolta afaceri competitive pe plan internațional. Alte aspecte benefice ale integrării regionale cuprind armonizarea normelor și procedurilor, libera circulație a mărfurilor, persoanelor, capitalului precum și eliminarea barierelor vamale, posibilitatea de a crea un mediu de afaceri care atrage și încurajează activitatea sectorului privat.

Realizarea acestei integrări necesită o voință politică reală de a unifica zonele economice naționale. Aceasta necesită, de asemenea, stabilirea și respectarea criteriilor de convergență economică și financiară, precum și armonizarea cadrului legal și de reglementare care guvernează activitățile economice. Dar atingerea acestui obiectiv presupune, de asemenea, crearea de entități puternice dotate cu competențele și mijloacele necesare pentru a induce toate țările din comunitatea economică să respecte standardele stabilite. Aceste entități trebuie să fie credibile și să dispună de suficiente

resurse financiare, să își asume responsabilitatea pentru proiecte comunitare, în special în infrastructură, dezvoltarea resurselor umane, și reducerea sărăciei. De exemplu, asigurarea eficienței instituțiilor și agențiilor de reglementare a pieței (precum ANRE, ANRTI, etc.).

Este încurajator faptul că pași spre integrarea europeană sunt luați de guvernul Republicii Moldova.

Concluzie. Slăbiciunea infrastructurii, lipsa de resurse financiare, precum și nivelul scăzut de dezvoltare industrială, sunt factori care relevă incapacitatea de integrată în economia globală. Cu toate acestea, este, de asemenea, clar faptul că țara nu își poate permite să rămână pe marginea globalizării pentru mult timp. Pentru a facilita includerea acesteia în economia mondială, Republica Moldova trebuie să înceapă să facă reforme instituționale semnificative, în special, prin reorientarea funcțiilor statului față de misiunea sa esențială de furnizare a serviciilor publice necesare; promovarea dezvoltării unui sector privat dinamic într-un cadru transparent și liberalizat; și consolidarea rolului societății civile, care este esențial pentru orice schimbare socială și economică. Integrarea regională economică este, de asemenea, un element necesar pentru asigurarea participării active a Moldovei în globalizare.

Toate aceste reforme au costuri financiare și sociale extrem de ridicate care depășesc cu mult resursele proprii. Se speră, că Moldova ar putea conta pe cooperarea internațională pentru a găsi un sprijin în eforturile de dezvoltare economică. O atenție deosebită trebuie acordată gestionării datoriei externe, care apasă greu asupra finanțelor publice și reduce în mod considerabil și capacitatea de manevră a guvernului întru generarea finanțării pentru infrastructură și reducerea sărăciei. Diferite inițiativele de reducere a datoriei care sunt întreprinse de comunitatea financiară internațională sunt foarte încurajatoare și ar trebui să fie explorate mai intens.

Republica Moldova are, de asemenea, o nevoie enormă de noi resurse financiare pentru a revigora investițiile, folosind stimulente adecvate (investiții garantate, linii de credit, și așa mai departe).

Ajutorul financiar din partea agențiilor internaționale tinde să fie supus la numeroase condiții, iar procedurile de plată sunt adesea nefavorabile. Flexibilitatea în furnizarea de ajutor și de finanțare ar putea ajuta la viteza de acordarea a acestora.

În cele din urmă, Moldova trebuie să poată conta pe asistența tehnică a partenerilor săi externi pentru a-și consolida capacitățile profesionale. În acest sens, un accent deosebit trebuie pus pe formarea și utilizarea noilor tehnologii informaționale și de comunicații.

Bibliografie

1. UNDP, Bureau for Development Policy, "Institutional reform and change management: managing change in public sector organisations, capacity development group", November 2006
2. Fabio Padovano, Roberto Ricciuti, „Italian institutional reforms: a public choice perspective”, 2008
3. Jurgen Stark, „The Structure of Institutional Reforms”, <http://www.project-syndicate.org>, 2010
4. Alex Oprunenco, „Reformele instituționale ca premisa pentru "decolarea" economica a Moldovei”, <http://www.expert-grup.org>, 2010
5. [Seyni N'Diaye](http://www.imf.org), „The role of Institutional Reforms”, <http://www.imf.org>, 2001
6. „Institutional Reform in the European Union”, RESEARCH PAPER 99/54, <http://www.parliament.uk>, 1999